

Fodor Mihály: A kiskondás

– Népmese alapján –

Alsó tagozatos tanítványaimnak írtam ezt a szöveget népmeséből. Ügyeltem arra, hogy a prózában meglévő érdekes nyelvi fordulatok és szép képek belekerüljenek a verses mesébe. Szülőföldemről, Hajdúdorogról örökölt szavakat is beleloptam a mesébe, örülök, hogy tanítványaim pontosan értették a szöveget.

A játék egyik lényegi sajátossága, hogy a történet egy részét megjelenítik a szereplők, más részét pedig kénytelenek voltunk a narrátorra bízni. Pontosabban: narrátorokra. A játékban azonban a narrátor és játzó szerepe nem válhat külön. Legyen a narrátor is “szerepben”.

Vagy helyzetben.

Szükséges, hogy lendületes, erős tempójú legyen az előadás. Azt a trükköt alkalmaztuk, hogy már az elejét olyan lendülettel indítottuk, mintha valaminek a közepén járnánk. Olyan hangszereket használtunk, amelyeket gyermekek könnyedén meg tudnak szólaltatni, Ezek a hangszerek néha csak effekteket szolgáltattak. E mellett igyekeztünk hangerőben harsánynak mutatkozni és színészi gesztusokban szélsőséges, néha túlzó módon játszani.

Mivel kevesen voltunk, nem engedhettük meg magunknak, hogy legyenek állandó szerepek.

Egyedül a Kiskondást játzó gyerek válhatott ki a játzók közül. A többiek váltogatták a szerepüket: meséltek, megjelenítették a helyszínt, szerepet játszottak.

(Üres tér. Jobbról gyerekek jönnek mulatozva, táncolva. Furulya, dob, kereplő, cintányér. A mulatozás ricsajjá fajul, beszáguldozzák az egész teret. Hirtelen megállnak. Kezdődik a történet.)

Bálint: A régi szorgos világban

volt egy falu a pusztában.

(Hangszerek rövid futama. Kép: középen áll a lány, jobbról és balról egy-egy fiú térdel, fogják anyjuk kezét, mögöttük a többi játészó.)

Mind: Élt ott egy szép özvegyasszony, *(rövid furulyafutam)*

Mind: jóraavaló dolgos asszony. *(Kereplő, dob, futkosás, nagy dudálgatással berohan Kiskondás, leheveredik közére.)*

Mind: Volt annak egy kópé fia

Bálint: rissz-rossz gyerek,

Mind: kócdalia.

Tomi: haszna semmi: heverésző,

Bálint: *(Az eget bámulgató kondás fejéhez térdel)* felhőt néző csillagleső. *(Furulyatrilla, gyerekek égnek emelt karral pörögnek.)*

Mind: felhőt néző csillagleső.

Tomi: Szánták pedig jó kondásnak,

karikás ostoros pajtásnak:

Máté: majd ha felnő, ember legyen,

ne kongjon kamrája üresen,

Bálint és Dávid: *(Karjánál fogva fölrántják a földről kiskondást, tenyerébe csapnak.)* két

tenyere kérgesedjen

gyereket, asszonyt etessen.

Tomi: A jó remény mind összedült, *(Megragadja kiskondás vállát, és a többiek felé pörgeti, akik továbbpörgetik)* ez a kölök elpenderült:

Mind: az élő rögöt csak rugdosta,

Bálint: *(Pörgetés ellenkező irányba.)* a kondát farkasokra hagyta, *(Kiskondás négykézláb, Dávid a hátára pattan.)*

Dávid: bármibe fogták, csakhamar

elrontott mindent,

meglett a baj.

Mind: Úgy hívták hát: tedd le ne rontsd! (*Kiskondás csúfolódva megfújja dudáját.*)

Nóra: /Nem is hívták, ne legyen gond./

Dávid: (*A csoporttól elszakadva, baloldalon.*) Hanem egyszer messzi tájra,
valami királylányos várba (*Két játzó vágat mélyből előre: Máté és Bálint.*)
hírnök jött sebes lovon.

Hogy milyen volt, nem sorolom.

Máté: (*Átöleli Dávid vállát.*) Elég annyi: hangja érces, (*Kiskondás a karok mögül bámulgat előre.*)

zengő, tiszta, mégis (*Nagyon nyalogatja a száját.*)

lépes.

Dávid: (*Magasra tartja Bálint kezét.*) Így szólott a csődületnek:

Bálint: (*Színpad közepre haladva.*) “Mind kik férfinak születtek,

jöjjenek bújócskás próbára

hatalmas királyunk várába. (*Fiúk hújjognak, ugrálnak.*)

Máté: (*Fut feljűk és éktelenűl veri a dobot . Amikor megáll, összekarolnak a fiűk, Máté közűpen.*) Nemes, vagy pór egyre megy,

rangot nem nűz királyi kegy,

hanem csak erűt, észet, fűrfangot,

tehat azt, mit isten adott.

Bálint: (*Kisűg*) /Ha adott./

Máté: (*A fiűk összebűjnek, a kiskondás titkot sejt, próbál közűjuk fűrkűzni.*) Mert ki űgy el
tudna bűjni,

mint a kámfor, elillanni,

Bálint: nem leli sehol a királylány,

Máté: hiába perdül hármat a sarkán:

Mind: annak biz' csillaga felderül,
elnyeri őt hitesül. *(Nagy hújjogás, öröm.)*

S hogy legyen mit rakni a tejbe,
darabka földet is kap helybe.

Nóra: *(Színpad szélén ücsörögve.)* "Ám akit nem óv szerencse,
karóba húzzák aznap este."

(Nagy a csalódás, arrébb kullognak a fiúk, csak a kiskondás áll megbűvölten.)

No erre eloldalog a nép rendre,
egynek foga se fűlik ama estre.

Csak a kiskondás állt ott,
mint aki furcsát látott.

Száját nyitotta, meg csukta, *(Közben a fiúk a háttérben feltartott karral házat alakítanak ki)*
mozgott a pelyhes ádámcsutka.

Állát, combját, fejét vakarta,
látszott, a hír dolgozik rajta. *(Odamegy a házhoz, megáll a kapuban, mint anya.)*

Kiskondás: "Édesanyám! Egy életem, egy halálom,
biz én ezt most kipróbálok! *(A ház ajtajához szalad.)*

Isanyám! Süssön pogácsát?

Rakja meg a tarisznyácskát! *(Ház mögé fut, onnan bújik újra elő.)*

Elmegyek hunyni a lányhoz,
mindent látó rózsaszálhoz.

Mert ha úgy el tudnék bújni,
mint a kámfor, elillanni,

nem lel sehol a királylány,
hiába perdül hármat a sarkán,
rozsdás csillagom fényesül,
elnyerem őt hitesül” (*Nagyot fúj a dudájába.*)

Anya: “Maradj veszteg, jó a dolgod,
örülj, míg kötényem fogod!

Nem való az nagy próbára,
aki a kicsit se próbálta.

A sutba takarodj, máris,
legyen szerény az imád is.

Messze gurulj minden vágtyól,
ha nem a hajnal lök ki az ágyból,
ha csipádra kongat a dél,
örülj, hogy jut pucérkenyér.”

Kiskondás: “Pusztá kenyér már nem is kell.

Rám dült a világ, menni kell.

Lemorzsoltam az életem.

Elpengtem, kész, mély verem. (*Eldől hátra, a fiúk elkapják. Egy pillanat múlva lelkesen felpattan, szalad az anyjához, eléje térdel.*)

De jóanyám! Sugárt leltem!

Engedj azon felkecmeregnem!

Áldásod add meg legalább:
csókold meg fiad homlokát.”

Anya: (*Megszánja, megsimogatja a fejét.*) “Jól van, eredj, ha lázas vagy,
adja Isten, hogy ne lankadj.

Szeretlek, hisz anyád vagyok.

Hozz rózsét, tüzet rakok:

lesz hamuban sült pogácsa,

kulacs víz, kenyér, kolbászka.”

Mind: *(A fiúk magasan összetartott kézzel kört alkotnak, elindul a menet, kiskondás ezt a kört próbálja végigjárni, de nem tudja.)* Csetlik, botlik a kiskondás,

szántáson, vetésen tarlón át.

Jobbra dült, ballra dőlt, azt hitte,

elhagyja ereje örökre.

Bálint: *(Felbomlik a kör, a fiúk kutat formáznak, Dávid és Nóra – mint galambok, szárnyasra igazítják a tenyerüket.)* Ahogy éhesen dűnnyögött magában,

rálelt egy kútra a határban.

Párgalamb ült a vályúban

szomjasan, félig ájultan.

Tomi: A kiskondás ekkor elkapta,

mindkettőt melléhez markolta.

Kiskondás: *(Megragadja a galambot játszó gyerekek kezét, többiek szétrebbennek, hangszerek rikoltoznak.)* “Fanyársra húzlak titeket,

degeszre tömöm a belemet.

Királylány, nem kell a kenyered,

s a karót is másnak hegyezzed!

Fehér tollatok lekapom,

gyöngye hússotok felfalom.”

Máté: Ekkor szólott a párgalamb,

piros szemű fehér galamb:

Párgalamb: “Ne egyél meg te kiskondás,
lehet tán igaz a szólás,
jó tett helyében jót várj,
elhagyott erőnk, szomjazunk,
itass meg, mindjárt elhalunk.”

Kiskondás: *(Kiskondás megsajnálja őket, lemondóan belefúj a dudájába.)* “A fene belétek,
hát legyen.

Úgy rítok, nem vesz bé a begyem.
Itt a veder csurig tele,
dugjátok csőrötök bele,
de azután huss, míg eszem renyhe!
Bendőmből nem juttok a mennybe.”

Bálint: A két lélek felfrissült, elszállt,
röptükben leverték két sugárt,
ott zizgett mindkettő fényesen,
míg ivott a kiskondás édesen.

Mind: *(Összefogódnak vonatosan, dupla sorban, kéz a vállon, a sort Nóri zárja. Fiúk
derekát fogja, utánuk egyedül kiskondás. Mennek, nehezen, egyre nehezebben körben.)*

Hol van már a szép jövő,
királylány, küzdés, esküvő!
Hol van végre egy jó falás,
szántás vetés aratás...

Máté: *(Még mindig bandukolnak, de már nagyon fáradtak.)*
Megy a kondás a pusztában,
láncos kutya a gyomrában.

Nóra: Vissza már hosszú az út,
anyja köténye, friss kenyér, sut. (*Szétrebbenek, hangszeres ricsaj.*)

Bálint: Egy sánta róka döcögött,
dűlők mentén, bokrok között. (*Tomi biceg – mint róka. Nagyon kiszolgáltatott.*)

Kiskondás: “Ezt a prémest most elkapom,
nyársra húzom, felfalom!” (*Elkapja, földre rántja.*)

Bálint: – Szólt, loholt, elérte farkát,
az meg összekulcsolta a mancsát –.

Róka: Ne egyél meg te kiskondás!

Hagyd meg az élete,
elfogyott otthon az élelem.

Kisfiam vár rám a lukban,
ezt a csontot neki túrtam.

Béna vagyok, ennyire telik,
eljátszik véle estelig.

Kiskondás: (*Megsajnálja, dudál.*) “Számlak. A jó szívem visz a sírba.

Nem bánom, iszkolj be a lukba. (*Valóban beiszkol a többiek által alkotott alagútba.*)

Én pedig vándorlok tovább,
hátha találok vacsorát.”

Mind: (*Újra vándorlás.*) Hej, huncut dolog az éhség,

követi az embert,

a kiskondás bánta már,

hogy útra kelt.

De már mindegy,

csak előre haladt,

ha föld az éggel

össze is akad.

Dávid: *(Hasra fekszenek, az a tó.)* Jártában messziről meg lát egy tavat,

odafut, hátha foghatna halat.

Tomi: Lemegy a partjára, a víz széliben

kishal vergődik a sekélyben.

Odakap, meg van, felveszi. *(Kiskondás kiemeli Danit, ő a hal.)*

Az meg azt mondja neki:

Hal: “Ne egyél meg te kiskondás

jó tett helyében jót várj,

megszolgálhatom még a jóságodat,

add vissza a szabadságomat!”

Bálint: Nézte a kiskondás, csak nézte,

igen szép volt a pénze.

Megsajnálta hát, s visszatette, *(Kiskondás dudál.)*

szelíden a vízbe tette.

Mind: *(Félkörben a színpadon. Mint fabábút, adják át egymásnak kiskondást oda és vissza.)*

Hej, huncut dolog az éhség,

követi az embert,

a kiskondás bánta már,

hogy útra kelt.

De már mindegy,

csak előre haladt,

ha föld az éggel

össze is akad.

Bálint: No már igazán azt hitte,
belepusztul az éhségbe,
de beletörődött a sorsába,
vitte még valahogy a lába.

Dávid: *(Várat rögtönöznek, a kapuban Máté ezüstpapírból készített koronában. Ő a király.)*

Nemsokára mégis elért a várba.

A kapuban ott állt a király.

Köszönt a kiskondás,
ahogy a királynak kijár.

Király: “Hát te mit keresel erre,
hol leszállni a madár se merne?”

Kiskondás: “Hunyni jöttem a királylányhoz.

Remélem szemre való,
ne legyen utam hiábavaló.”

Király: “Jól van, fiam, jól van,
hiszen szemre való valóban,
elviheted örökbe,
de álld ki a próbát előtte.

Kilencvenkilenc fej karóba húzva,
ne te légy a századik,
fordulj, szaladj a házadig!”

Kiskondás: “No ha már itt vagyok,
halálom se bánom,
én a bújást kipróbálom,
ne ijesszen, nem szakadt

belém a madzag!

Adjon már enni,

hogy jóllakjak!”

Király: “Gyere, tömd tele magad,

holnap úgy is karóba huzatlak!”

Dani:

A kiskondás alaposan jóllakott,

lefeküdt, de nem sokat alhatott,

mert bekiabált a király.

Király: “Bújj már el, míg alszik a lány!

Ne vesződj öltözéssel sokat,

kapd fel a bocskorodat,

illanj valamerre,

mielőtt felkelne!”

Dani: Kászálódik a kiskondás,

rosszul esik neki a nógatás.

Nézegeti a falon a képeket,

hallja, hogy az ablakon zörgetnek.

Hát mi volt ott?

Látta a pár-galambot.

Párgalamb: “A jó szívedért érted jöttünk.

Gyere gyorsan, mi elrejtünk,

hol nem talál rád a királylány,

hiába perdül a sarkán.”

S uzsgyi, sebesen mint a szél

repültek a nap mögé. *(Játszók feltartott karokkal a színpad mélyén napot alakítanak, oda viszik kiskondást.)*

Bálint: Míg eltakarták az aranysugarak,
a királykisasszony is felébredt azalatt. *(Nóri, jön, fején ezüstkورونا, s teszi amit a narrátor mond.)*

Lement a kertbe,
rózsáit nézegette,
s ahogy meglátta a legszebbet,
letépte, s perdült a sarkán
egyet.

Királylány: “Gyere elő te kiskondás!

Ott vagy a nap háta megett!”

Kiskondás: “Ipiapacs megvagyok,
most egy napot itt hagyok,
nem takart el a sugara!
No, lássuk mi a vacsora!” *(Alvás.)*

Bálint: Megvirradt a másnap,
hallja, hogy megint kaparásznak.

A sánta róka ágaskodott,
ablak előtt kutázkodott.

Róka: “Jó tett helyében jót várj,
elrejtelek a föld mélyibe,
tölgyfagyókerek végibe.
Ott nem talál rád senki.”

Kiskondás: “Jöhetsz királynány perdülgetni!” (*A fiúk földhalmot alakítanak, az alatt van Kiskondás.*)

Dávid: Mire eltakarták a rögök,
a királynány is felöltözött.

Lement a kertbe,
rózsáit nézegette,
s ahogy a legszebbet meglátta,
letépte, perdült a sarkán egyet.

Király: “Hiába kuporogsz gyökerek legalján,
látlak, kiskondás bújj elő!
No mozdulj már! Egy-kettő!”

Kiskondás: “Egy, kettő, három,
látom, mégsem leszel a párom.
Bizony lebögtünk róka koma!
Megnézem milyen a királyi sonka.”

Bálint: Harmadszor a kishal vitte le a tóba,
hínárok közé.

A habok se tudtak róla.
A királynány újfent megjelent,
s a királyi kertbe ment.

Dávid: Letépte a legszebb rózsát,
s perdült egyet a sarkán.

Király: “Bújj elő, bújj elő,
látlak kiskondás, hínárok között
a tóban.”

Kiskondás: “Jól van, hát végem van!

Már az enyém a századik karó.

Édesanyám,

jól esne egy pohár savó!

Galambok rejtettek nap mögé,

róka fűrt Belzebub patája elé,

halacska nyomta fejemet iszapba,

de ez a lány álarcom mindig lekapta.

Nincs a világnak olyan kalapja

amelyek alatt ezek a szemek

valahogy meg ne leljenek!”

Király: “Nap színe-fonákja kötényem.

Engedd, hogy én rejtselek!

Ne bújj földodúba,

inkább fuss velem valahova...”

Kiskondás: “Hát nem húzatsz karóba?!”

Király: “Pörögtem eleget utánad,

ha akarod, pörgök még vagy

hármat,

de tovább ne faggass,

különben bújhatsz megint,

s én nem lellek

se bent, se kint!”

Dávid: Hát értem én, hát értem én!

Itt egy Leány!

Ott egy Legény! (*Hatalmas mulatozás, tánc.*)